

Jefimova A., stud.
Institute of Philology, National Taras Shevchenko University of Kyiv

PRAGMATIC ASPECT OF VERBA DICENDI IN LATIN

The article is devoted to the pragmatic aspect of verba dicendi in Latin. In particular, the pragmatic potential of Latin verba dicendi is defined. Main types of verba dicendi pragmatic functions are being pointed out.

Key words: *verba dicendi, pragmatics, intention, the Latin language.*

УДК 81'373.612.2:82-92 (477)

Жидкова Д.В., студ.,
Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПОЛІТИЧНОЇ МЕТАФОРИ У МАС-МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ ПІД ЧАС ПЕРЕДВИБОРЧИХ ПЕРЕГОНІВ

У статті розглядається реалізація та функції тропів у текстах мас-медійного дискурсу в період передвиборчих перегонів 2012 року. Особливу увагу приділено військовій метафорі та причинам її актуальності у зазначений період.

Ключові слова: *дискурс, мас-медійний дискурс, політична метафора, когнітивна лінгвістика, фрейм.*

Досліджуючи залежність понятійної та мовної систем від національної свідомості та культури, Б. Уорф писав, що наш лінгвально детермінований світ мислення напряму співвідноситься із нашими культурами та установками [8, 276]. Відтак, можна зробити висновок, що реалізація конкретних концептів залежить від національної свідомості та тих мовно-мисленневих моделей, які їй притаманні. Будь-яка сфера діяльності у мові матиме, таким чином, більш-менш окреслене коло засобів, які слугують для змалювання її та її внутрішньої сутності. Проводячи паралель із тими висновками, які робить Б. Уорф щодо співвіднесення лінгвальних потенціалів мов, можемо стверджувати, що ці моделі не лише можуть бути джерелом знань про конкретну націю чи культуру, але і певним чином впливатимуть на свідомість їх носіїв. Використовуючи ці моделі, можна напряму апелювати до свідомості людини, що відкриває широкі можливості для маніпуляцій [2].

Такими усталеними моделями виступають і політичні метафори, причому особливу увагу привертають такі, що функціонують у межах політичного дискурсу окремої країни протягом тривалого часу, а відтак втратили чи майже втратили риси образних виразів. На думку авторів теорії концептуальної метафори, американських лінгвістів Джорджа Лакоффа та Марка Джонсона, стертість образу свідчить про більшу закріпленість відповідної концептуальної метафори в суспільній свідомості [5, 15].

Російський лінгвіст та співавтор відомого "Словника російських політичних метафор" А. Баранов з цього приводу писав: *"Скажи мені, якими метафорами ти користуєшся – і я скажу тобі, хто ти"* [1, 7-21]. Так, вислови *"виборчі перегони"* (аналогічно до англійського *run-up to the elections*), *"політичні аутсайдери"* чи *"політичний н'єдестал"* відсилають нас до спортивної тематики, хоча у побутовому спілкуванні ми не завжди звертаємо на це увагу.

Водночас порівняння метафоричних моделей може стати основою для висновків про менталітет тієї чи іншої нації. Так, для німецького мас-медійного дискурсу досить властиве використання метафор релігійної семантики у політичних текстах. Наприклад, політичні кандидати асоціюються із приходськими священиками, які читають довгі занудні проповіді: *Bestenfalls wie Buchhalter oder Gemeindeprediger wirken die meisten Kandidaten. (Die Welt; "У найкращому випадку, більшість кандидатів справляють враження бухгалтерів чи приходських священиків")*.

Зауважимо, що в цьому випадку метафора передає хоча й іронічне, але загалом позитивне значення, а відтак сприйняття суб'єктів політичного процесу не має настільки гостро критичного забарвлення, як у мас-медійних текстах українських видань.

Аналогічні метафори у вітчизняному передвиборчому політичному дискурсі зустрічаються вкрай рідко, а релігійні метафори, хоч і можуть, аналогічно до німецьких, виражати іронічність ставлення, носять не нейтральне чи позитивне, а негативне значення: *"Свіжонаписані політичні ікони скидаються на любительські шаржі, намальовані аерофарбою на кухонній дошці". ("Дзеркало тижня")*; *"Для третіх теперішні події – щось типу панк-молебню у храмі-новоділі. Швидше, флешмоб, ніж священнодійство. Які пастирі, така й паства". ("Дзеркало тижня")*

У сучасній когнітивістиці (авторами праць із цього напрямку є М. Джонсон, Дж. Лакофф, М. Тернер, Ж. Фоконье, Н. Арутюнова,

А. Баранов, Ю. Караулов, О. Кубрякова, А.П. Чудінов та ін.) метафора розглядається як основна ментальна операція, як спосіб пізнання, структурування і пояснення світу. Людина не тільки висловлює свої думки за допомогою метафор, а й мислить метафорами, створює за допомогою метафор той світ, у якому вона живе, а також прагне у процесі комунікативної діяльності перетворити існуючу у свідомості адресата мовну картину світу. Про залежність метафоричних моделей від національної свідомості написано досить багато, але вітчизняній лінгвістиці очевидно бракує теоретичних та практичних праць, спрямованих на дослідження саме політичних метафор.

Варто відзначити, що, порівняно із європейською, українській політичній мові загалом притаманна агресивна налаштованість і гостра полемічність поруч із браком позитивних ідей, здатних згуртувати соціум.

Загальновідомо, що рівень цивілізованості соціуму визначається забезпеченням "спокійного" фону політичної комунікації і "неконфронтаційністю" політичної мови. Це зазначає українська дослідниця Л. Нагорна у своїй розвідці "Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики" [6, 99].

Під час виборчих кампаній збереження цього "миру" у мовленні ЗМІ стає особливо складним, оскільки "призом" стає можливість доступу до влади, а сам процес боротьби за неї пов'язаний із витрачанням великої кількості ресурсів, а мас-медіа, як і раніше, відводиться одна із ключових позицій у формуванні суспільної думки та образу політика. Місцеві політичні події за характером своїм виконують поляризуючу функцію, а відтак вони зображаються у текстах мас-медіа за допомогою відповідного мовного інструментарію.

Основою для нашого дослідження стали статті із загальнонаціональних видань (газета "Дзеркало тижня", "Тиждень"), опубліковані протягом останніх тижнів перед виборами у парламент у жовтні 2012 року. Зазначені видання були обрані нами з тієї причини, що їм властивий високий мовний рівень, смак, вишуканий стиль та професіоналізм викладення.

Усі тексти безпосередньо присвячені темі виборів та аналізу політичної обстановки. У ролі наратора виступає сам журналіст.

Вибрані нами статті належать до жанру політичної аналітики, тому що він, на відміну від замітки чи колонки, має порівняно

великий обсяг і допускає використання прийомів художньої образності. Докладно розглянувши матеріал, ми виокремили 247 політичних метафор.

Аналізуючи метафоричні моделі, ми відштовхувались від методик, які були оформлені у працях вже згаданих нами Джорджа Лакоффа та Марка Джонсона. Аналіз моделі потребує опису сфери-джерела (донорської сфери) та сфери-мішені (реципієнтної зони), а також розгляду їх внутрішньої структури. Метафоричну модель складають фрейми-описи "типізованої ситуації", які складаються із слотів, де кожен слот являє собою певний тип інформації, релевантної для фрагмента дійсності, що описується [6, 81].

У лінгвістику поняття фрейму (від англ. *frame* – "рамка") було введене Ч. Філлмором, який представляв фрейми як когнітивні структури, які "забезпечують розуміння концептів, представлених словами". [7, 60] Для виділення фрейму потрібно уявляти собі джерело метафоричної моделі. Так, наприклад, фрейм *війна* може реалізуватись у метафорах, які містять у собі компонент, властивий змалюванню збройних конфліктів, наприклад: *Опозиція атакувала парламентську трибуну*.

Проаналізувавши зібраний матеріал, ми виділили 16 фреймів (за кількістю вживань): війна (36 випадків вживання метафор фрейму); економіка (16 вживань); спорт (15); театр (12); наука (11); антропоморфна (9); медицина (8); релігія (7); природа (6); магія (5); реклама (4); полювання (4); гра (4); транспорт (2); будівництво (1); побут (1).

Окрему групу склали 106 метафор, для яких "донорську" зону визначити неможливо (наприклад: *відповідати європейському цивілізаційному вибору; брехня стала формою існування політики; значна частина відповідальності за нинішню ситуацію в країні лежить на помаранчевих лідерах* та под.).

Подивившись на результати дослідження, можна сказати, що концепція сербських дослідниць Тетяни Дурович та Надії Сіласкі виявляється підтвердженою: лінгвісти зазначали, що під час виборчої кампанії метафори, які мають аналогії зі спортом та війною, превалують. Цікавим виявляється те, що військова метафора є одним із "маркерів" тоталітарної держави: "Мілітаризація мислення виявляється одним із китів тоталітарної свідомості". Вона визначає світогляд людей та їхню поведінку:

"Приставши на точку зору військової метафори, ми починаємо шукати ті шляхи розв'язання конфлікту, які підказуються реальними військовими діями... Військова метафора не залишає нам жодного вибору – опонент ворог, і нам необхідно знищити його морально та фізично" [5, 25-33].

У вітчизняному політичному дискурсі привладна верхівка та опозиція протиставляються як біле і чорне, – боротьбу між супротивниками у день виборів автор називає *"останнім боєм добра зі злом"* ("ДТ"). Водночас зустрічаємо метафори, які змальовують деградацію армії та нездатність політичних супротивників підживити "бойовий дух" електорату: *"На передову невпевнено кличуть вчорашні інтенданти, а відставні рубаки у пропахлих нафталіном каптьорках ведуть скорбний підрахунок втрачених шансів"* ("ДТ").

Військова метафора є також дуже розповсюдженим явищем в американському мас-медійному дискурсі. Про це пише у своєму дослідженні А. Каспова, зазначаючи, що цей фрейм був реалізований у 31 із 40 проаналізованих нею політичних текстів, присвячених президентським виборам у Сполучених Штатах. Водночас США є однією із найбільш озброєних та військово активних держав у світі [4].

Щодо метафори **театру**, цікавим моментом є те, що театральне дійство подекуди також починає ототожнюватись із війною: *"безрадісне дійство не надто скидається на бойові дії"; "підмости театру воєнних дії"*.

Економічна метафора, як і **медична**, вирізняються тим, що основним суб'єктом дії у них в основному виступає не владна верхівка, але суспільство в цілому: *"Реалізація цього проекту вимагає від суспільства продукування альтернативних еліт"* ("ДТ"); *народ зігнувся навпіл у пароксизмі нудоти* ("ДТ"); *його не прорве, він просто може вирвати* ("Тиждень"). Загалом у досліджених нами метафорах майже немає колористики; колір з'являється лише у декількох із них – чорний: *"Чорна готівка, обсяги інвестування якої у вибори-2012 у кілька разів, а то й на порядки перевищуватимуть офіційні фінансові звіти"* ("ДТ"); *чорні партійні чи кандидатські каси* ("Т"). Антитетичний білий колір бачимо лише один раз – ще й у негативній конструкції: *"відбілити політичний імідж"* ("ДТ").

Цікаво, як реалізується у політичних текстах метафора на позначення магії та магічного ритуалу. Так, описуючи процедуру фальсифікації результатів, автор зазначає, що *"без чаклунства в день голосування та ніч підрахунку бюлетенів не обійдеться ніяк"* ("ДТ"). Особи, які займаються подібним, називаються відповідно: *"Кожна із груп впливу в стані забезпечити ще й чаклунів, і шаманів"* ("ДТ"); *"чи повірять чаклунам із виборчкомів, які полічили голоси і живих, і мертвих, і ненароджених"* ("ДТ"). При цьому неважко зрозуміти, що чаклуни чинять не просто махінації на користь замовників, але й порушують права самих виборців: *"шамани не зможуть так легко скальпувати наше право на свободу вибору"* ("ДТ").

Таким чином, ми розглянули основні фрейми, які реалізувалися в українському мас-медійному політичному дискурсі перед виборами 2012 року.

Зважаючи на те, що найбільшу частину серед віднайдених метафор становлять військові, можна зробити висновок, що свідомість українців є мілітаризованою; відтак вибори сприймаються як гострий збройний конфлікт, у якому, проте, за виборцем залишається право на добровільну "мобілізацію" або пасивність.

Серед політичних метафор будь-якого походження ми подекуди маємо нейтральність настрою, але втім абсолютно не зустрічаємо позитивного сприйняття політичного процесу чи його суб'єктів. Усе це радше не симптом, але результат давнього антитетичного протиставлення розбещеної влади й придушених низів, які, хоч і ставляться негативно до процесів, які відбуваються у державі, але водночас виявляють певну пасивність у прийнятті значущих рішень.

Таким чином, політична метафора в українському масмедійному дискурсі слугує індикатором істинного ставлення народу до своїх обранців і чітко визначає градус напруги у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. *Баранов А.Н.* Когнитивная теория метафоры : почти двадцать лет спустя. Предисловие редактора [Текст] / А.Н. Баранов // Лакофф, Дж. Метафоры, которыми мы живём / Дж. Лакофф, М. Джонсон. –2-е изд. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – С. 7–21.

2. *Будаев Э.В., Чудинов А.П.* Современная политическая лингвистика. <http://www.philology.ru/linguistics1/budaev-chudinov-06a.htm>

3. *Дурович Т. Силаски Н.* Метафоризация политики. Роль когнитивного сдвига в сербском политическом дискурсе. – Белград. Изд-во Белградский университет. – 2009. – С. 25-33.

4. *Каснова А.* Метафорическое моделирование президентских выборов в США. <http://frgf.utmn.ru/last/No15/text03.htm>

5. *Лакофф Дж.* Метафоры, которыми мы живём [Текст] / Дж. Лакофф, М. Джонсон; пер. с англ. А.Н. Баранова и А.В. Морозовой; под ред. и с пред. А.Н. Баранова. – 2-е изд. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 256 с.

6. *Нагорна Л.П.* Політична мова і мовна політика: діапазон можливостей політичної лінгвістики / Лариса Нагорна; НАНУ. Ін-тут політичних і етнонац. досліджень. – К.: Світогляд, 2005. – 315с. – ISBN 966-8837-00-2

7. *Стренева Н.В.* Понятийный потенциал термина "фрейм". – Вестник Оренбургского государственного университета. Вып. 11. – Оренбург. – 2009. – С. 60-65.

8. *Уорф Б.Л.* Отношение норм поведения и мышления к языку. – Новое в лингвистике / сост., ред. и вступ. статьи В.А. Звегинцева. – М.: Изд-во иностранной литературы. Вып. 3. – 1963. – 568 с.

Стаття надійшла до редакції 24.04.13.

Жидкова Д., студ.,

Институт филологии КНУ имени Тараса Шевченко

ФУНКЦИОНИРОВАНИЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МЕТАФОРЫ В МАСС-МЕДИЙНЫХ ТЕКСТАХ ВО ВРЕМЯ ПРЕДВЫБОРНОЙ КАМПАНИИ

Статья посвящена рассмотрению реализации и функции тропов в текстах массмедийного дискурса в период предвыборной гонки 2012 года. Отдельное внимание уделено военной метафоре и причинам ее актуальности в указанный период.

Ключевые слова: *дискурс, массмедийный дискурс, политическая метафора, когнитивная лингвистика, фрейм.*

Zhydkova D., stud.,

Institute of Philology Taras Shevchenko National University of Kyiv

FUNCTIONING OF THE POLITICAL METAPHOR IN MASS MEDIA TEXTS DURING RUN-UP TO THE ELECTIONS

DURING the election process This article is dedicated to representation and functions of tropes in the texts of mass media discourse during run-up

to the elections in 2012. A deep consideration is given to the war metaphors and reasons of their topicality during previously mentioned period.

Keywords: *discourse, mass media discourse, political metaphor, cognitive linguistics, frame.*

УДК: 81'42

Завадська О.В., проф.,
Національна Академія Служби Безпеки України

ІНТЕРДИСКУРСИВНІСТЬ ЯК СИСТЕМОУТВОРЮВАЛЬНИЙ ПАРАМЕТР ОФІЦІЙНИХ ВЕБ-САЙТІВ ІНСТИТУТІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ

В статті розглядається роль різних типів дискурсів у мережевих ресурсах спецслужб України, їх ознаки та системоутворювальні функції.

Ключові слова: *інтердискурсивність, юридичний дискурс, публіцистичний дискурс, історичний дискурс.*

У різних професійних дискурсах соціальна дійсність конструюється різними інформаційно-когнітивними системами, тому уявлення про один і той же об'єкт актуалізується в них суто індивідуальними мовними засобами [див.: Запольських 2005; Кудлаєва 2006; Палашевская 2010; Ревзіна 2005 та ін.].

Зміна парадигми гуманітарного знання у бік антропоцентризму ознаменувалася активізацією інтересу до взаємовідносин людини і дискурсних форм спілкування в дискурсі спецслужб. Під спецслужбами розуміються ті державні органи, що виконують певні розвідувальні та контррозвідувальні функції [Завадська 2012, 53].

Під дискурсом розуміється "не сама мовна поведінка, а результат мовної поведінки, що ... обумовлений, як і уся мовна діяльність, сукупністю соціокультурних і ситуативних чинників, що впливають на комунікацію" [Кудлаєва 2006, 50].

Одним із шляхів реалізації прагматики відкритості дискурсу спецслужб є взаємопроникнення різних типів дискурсів. Разом з його інституційними параметрами, існують і ознаки інших типів дискурсів, які виконують дискурсоутворювальну функцію. Проте, ґрунтового дискурс-аналізу цього питання у вітчизняній лінгвістиці ще не проводилося, що обумовлює актуальність даного дослідження.